

LUNDS
UNIVERSITET

”Det svarta guldet”

- En studie om transnationella oljeföretags
samhällsansvar i utvecklingsstater med
oljetillgångar.

B-uppsats

Johanna Stjärnfeldt (870614)

Mänskliga rättigheter fortsättningskurs (MRSG20)

Handledare: Andrea Karlsson

Lunds Universitet, VT 2010

The relationship between vast resources of oil and development has repeatedly proven to be a problematic one, and the reality shows that development states who are (un)blessed with the resource always have struggle with economic growth, civil wars, human rights torts and social development. TNC:s with oil interests claims that oil and development do match and that their presence in development states increases the state's chance to development. The problem I will focus on in this essay concerns the TNC:s involvement in human rights abuses and that the TNC:s presence even might make the situation worse for the oil rich development state. I discuss if and how TNC:s should have a greater social responsibility for the states they're exploiting in, both in a legal and moral way. The conclusion of the essay is that TNC:s do have a corporate social responsibility when they're active in oil rich states, partly because of the fact that human rights concerns everyone in the world and due to the TNC:s large economic assets and therefore their capability of contributing to development.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

Abstract.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Förkortningar.....	4
1. INLEDNING.....	5
1.1 FRÅGESTÄLLNINGAR OCH SYFTE.....	6
1.2 TEORI.....	7
1.2.1 Corporate Social responsibility.....	7
1.2.2 Kritik mot CSR-teorin.....	9
1.3 METOD OCH MATERIAL.....	10
1.4 DISPOSITION.....	11
2. BAKGRUND.....	12
2.1 Lundin Oil i Sudan ur Lundins perspektiv.....	12
2.2 Lundin Oil I Sudan ur Amnesty Internationals, HRW:s och Cristian Aids perspektiv....	14
3. MINERALFÖRBANNELSEN.....	17
3.1 Olja och utveckling.....	19
3.2 Oljeförbannelsen och transnationella företag.....	19
4. CSR OCH TRANSNATIONELLA FÖRETAG.....	20
4.1 Internationella CSR-riktlinjer för TNC:s.....	22
4.2 Mänskliga rättigheter i relation till CSR samt FN:s delaktighet i CSR:s utveckling.....	23
4.3 CSR och dess förankring i lagstiftning.....	26
4.3.1 Möjliga alternativ för juridiskt ansvarsutkrävande.....	26
5. ANALYS.....	28

5.1 Har FN misslyckats?.....	28
5.2 Är de CSR-krav för företag som finns idag kompatibla med de mänskliga rättigheterna och är det juridiskt ansvaret tillräckligt?.....	29
5.3 Gör CSR någon skillnad och skulle ett TNC:s CSR-policy påverka företagets agerande?.....	30
6. SLUTSATS.....	31
7. LITTERATUR- OCH REFERENSFÖRTECKNING.....	34
7.1 Litteratur.....	34
7.2 Artiklar och Rapporter.....	35
7.3 Elektroniskt material.....	35

FÖRKORTNINGAR

ACTA – Alien Torts Claims Act

AI – Amnesty International

CSR – Corporate Social Responsibility

FN – Förenta Nationerna

HRW – Human Rights Watch

ICCPR – Internationella konventionen om de medborgerliga- och politiska rättigheterna

ICESCR – Internationella konventionen om de ekonomiska-, sociala- och kulturella rättigheterna.

ILO – International Labour Organisation

INGO – International Non Governmental Organisation

MR – Mänskliga rättigheter

NGO - Non Governmental Organisations

SPLM/A - Sudan People's Liberation Movement/Army

SSDF – South Sudan Defense Forces

OECD – Organisation for economic co-operation and development

TNC – Transnationella företag.

UDHR – FN:s allmänna declaration för de mänskliga rättigheterna

UNDP – United Nations Development Program

1. INLEDNING

Jag har nyligen läst boken *Affärer I blod och olja* skriven av Kerstin Lundell (2010) vilken på ett skönlitterärt och journalistiskt sätt beskriver Lundin Oil (nuvarande Lundin Petroleum) affärer i Sudan och företagets eventuella medverkan till brott mot civilbefolkningen där. Boken är mycket kritisk mot Lundin Petroleum's agerande i Sudan och denna onyanserade bild är jag medveten om men boken inspirerade mig till att skriva en uppsats kring problematiken med TNC:s i odemokratiska, problem- och krigsdrabbade stater. Sudan har varit drabbat av långa perioder av inbördeskrig, den första perioden ägde rum mellan 1955-1972 och den andra mellan 1983-2005¹. Lundin Oil, tillsammans med många andra oljeföretag, var verksamma i Sudan mellan 1997 och 2001 och deras agerande i det krigshärjade området har kritiserats även av flertal NGO:s såsom Amnesty, Human Rights Watch och Christian Aid.

Hur stort ansvar företag bör eller kan krävas ta för samhällsutvecklingen i ett land råder det olika åsikter om. Å ena sidan är det staterna som har främsta ansvaret för sin befolkning och samhället inom sitt territorium och ett företags främsta, och kanske enda, uppgift är att tjäna pengar. Men å andra sidan har de transnationella företag som agerar i exempelvis extremt fattiga stater ett unikt läge att bidra till samhällsutveckling i en stat som har problem med det på egen hand och har kanske även ett moraliskt ansvar. Corporate Social Responsibility handlar oftast om företags samhällsansvar i väldigt fattiga stater, men teorin är även applicerbar i rikare stater, men i denna uppsats kommer jag att utgå ifrån transnationella företag som agerar i oljerika utvecklingsstater. Jag kommer att fokusera på det svenska företaget Lundin Petroleum som blivit uppmärksammat på grund av deras oljeaffärer i ett flertal problemdrabbade oljestater och uppsatsens fokus kommer att ligga på företagets agerande i Sudan.

Oljestater som drabbats av den så kallade ”oljeförbannelsen” har genom historien haft stora inrikesproblem med både social välfärd, ekonomisk tillväxt, inbördeskonflikter och korruption. Olja är en av de industrierna i världen som omsätter mest pengar och efterfrågan på olja från oljeföretagen är självklart stor. Ett problem med världens oljetillgångar är att 96% av världens totala oljefyndigheter finns i utvecklingsstater vilket innebär att de västerländska

² http://www.sakerhetspolitik.se/templates/Level2Page_563.aspx Senast besökt: 100510

transnationella företag som vill aspirera på oljetillgångarna måste arbeta i fattiga utvecklingsstater som ibland är odemokratiska och har andra sociala och ekonomiska problem. Ett problem med detta är att TNC:s ibland bidrar till att situationen för statens medborgare försämras på grund av deras närvaro vilket blir mycket motsägelsefullt. Bör inte de TNC:s som kommer från västerländska industrialiserade och demokratiska stater bidra till att de stater de arbetar i utvecklas och faktiskt gynnas av deras närvaro? Bör inte det vara ett krav både moraliskt och juridiskt?

1.1 FRÅGESTÄLLNINGAR OCH SYFTE

Mitt syfte med denna uppsats är att belysa problematiken kring att företag ibland kan medverka till att en samhällssituation *förvärras* när de agerar i oljerika områden och diskutera problematiken ur människorätts- moraliskt samt juridiskt perspektiv. Jag har valt Lundin Oil i Sudan som fallstudie även om det, som tidigare nämnt, inte är enda fallet där ett TNC bidragit till att brott mot mänskliga rättigheter skett i en stat. Anledningen till att jag valt just Lundin Oil i Sudan som utgångspunkt är för att de stationerar ett exempel på hur ett svenskt företag begått och deltagit i brott mot de mänskliga rättigheterna i en oljestat vilket jag anser vara förkastligt och mycket intressant då oljestater löper en större risk för fattigdom och brist på välfärd än andra utvecklingsstater. Det är dessutom extra intressant att undersöka ett svenskt transnationellt företag då svenska företag och Sverige över lag har haft ett gott rykte och det förväntas att svenska företag ska föregå med gott exempel i affärer utomlands. Dessutom fick inte rapporteringen i svensk media kring anklagelserna mot Lundin Oil i Sudan det genomslag man unnat förvänta sig och inte heller Lundin Oils börsnoteringar det fall ett företag som avslöjats för människorättsbrott brukar få.² Det tycks helt enkelt vara så att den svenska självbilden av Sverige och svenska företagen som etiskt överlägsna andra stater och transnationella företag är enormt stark och mycket svår att punktera.

Den huvudfrågeställning jag kommer att utgå ifrån i denna uppsats är: varför är CSR i Sudan och andra oljestater av extra hög relevans, kanske till och med högre än i andra utvecklingsstater och om ett oljeföretags eventuella CSR-policy faktiskt gör någon skillnad? För att besvara den frågeställningen kommer jag att diskutera kring vilket samhällsansvar

² Lundell (2010), s.48

företag i nuläget har och om de kraven är kompatibla med de mänskliga rättigheterna och även om ansvarutkrävandet skulle kunna utvidgas än mer juridiskt. Jag kommer även att diskutera huruvida FN har misslyckats med sitt ansvar för den globala utvecklingen och om det är för trångsynt att endast se till FN:s agerande eller icke-agerande i frågor om brott mot de mänskliga rättigheterna och staters utveckling.

1.2 TEORI

1.2.1 Corporate Social Responsibility

Huvudteorin för denna uppsats är Corporate Social Responsibility (CSR) och jag kommer i detta avsnitt kort beskriva grunderna till CSR i förhållande till transnationella företag. Corporate Social Responsibility eller kort och gott, Corporate Responsibility, översätts till Företagens samhällsansvar och i det begreppet kan både ekonomiskt-, socialt- och miljöansvar inkluderas. CSR är både som en internationell norm och en form av policy som företag kan ta till sig. Tanken med CSR är ursprungligen att det ska fylla tomrummet där lagstiftning fattas och samhällets krav på företag går isär, då lagstiftningen inte är helt ikapp de krav som normen satt. Jag ska nedan försöka att konkretisera olika delar av CSR och dess utveckling:

Skift från aktieägar- till intressenternas perspektiv

Den företagsekonomiska idén om *aktieägarvärde* var stort på 1990-och den gick i stort ut på att företags prioriteringar skulle vara finansiell vinst för aktieägarna och vinstintresset gavs störst utrymme och andra aspekter som till exempel kundnöjdhet fick stega åt sidan inom företagen³. Idag har begreppet 'vinst' utvidgats och inkluderar aspekter som miljöskydd och samhällsutveckling och nu hävdar många att det skett ett skifte i företagens prioriteringar, från att fokusera på aktieägarvärde till att fokusera på intressenternas/stakeholders intressen⁴. Intressenter eller stakeholders är alla som har en direkt koppling till företaget: ägarna, de anställda, kunderna, entreprenörer, kreditgivare, investerare och även stater och andra

³ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 38-48

⁴ Lekunze (2007), s. 43-44

regionala auktoriteter. Många hävdar att detta skifte från aktieägarfokus till intressentfokus har varit en stor bidragande faktor till CSR:s utveckling⁵.

Tripple Bottom Line

Teorin om Tripple Bottom Line av Elkington (1997) anses beskriva kärnan inom dagens CSR-teori och den beskriver tre olika grundaspekter som bör vara inkluderade i ett företag affärsverksamhet och resultatredovisning. Den första är *ekonomisk vinst* vilket alla företag måste ha. Den andra är *miljöpåverkan* där företaget ska vara medvetna om den miljöpåverkan företaget har. Den tredje aspekten *social påverkan* innebär företagets hänsyn till människor, både internt inom företaget och externt i samhällena.⁶

Codes of Conduct eller CSR-policy

De flesta företag har i dag en code of conduct eller policy för hur deras samhälls-, miljö och etiska engagemang (CSR) yttrar sig och det fungerar som etiska principer för företaget. De flesta företag har skapat codes of conducts efter att fackföreningar, NGO:s och konsumenter uppmärksammat allvarliga problem och brister. Codes of conduct är dels ett sätt att skydda de samhällen företagen verkar i men även ett sätt skydda sitt varumärke och sin verksamhet i olika stater. De flesta företag använder sig av extern monitorering/övervakningsmekanism vilket innebär att ett företag eller NGO med expertis inom till exempel samhällsansvar övervakar företagets agerande.⁷

Öppenhet och transparens

Att ett företags verksamhet är transparent och öppen för extern granskning är mycket viktigt för att etisk företagsamhet, speciellt i oljestater som kan ha problem med korruption och liknande (se kapitlet Mineralförbannelsen för mer information om denna problematik). Desto öppnare och transparent ett företag kan vara kring sin verksamhets olika delar desto trovärdigare framstår det vilket är gynnsamt⁸.

⁵ Lekunze (2007), s. 44-45

⁶ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 18-19 & Lekunze (2007), s. 45-46

⁷ Lekunze (2007), s. 46

⁸ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 19

1.2.2 Kritik mot CSR-teorin

Det finns självklart de som inte är fullt lika entusiastiska och positivt inställda till denna CSR-norm. En tydlig problematik med CSR är att det inte har någon enhetlig definition utan att det är ett mycket brett begrepp som dessutom är frivilligt för företag både att implementera samt graden av implementering⁹. Jag kommer nedan att presentera några exempel på kritik som riktas mot teorin.

Tidsskriften *The Economist* har tillägnat CSR-teorin många artiklar. I en artikel ”Just Good Business” som blev mycket uppmärksammas skriver de att allt i slutändan handlar om att företagen vill tjäna pengar och att CSR är ett sätt att marknadsföra sig själva som godhjärtade företag, ett sätt att ”do well by doing good”. De skriver att gapet mellan företagens anspråk, det vill säga deras codes of conducts, och deras verkliga handlingar är stort. I artikeln beskriver de också att CSR-idéerna av vissa anses vara för breda och ofokuserade och utan tillräcklig förankring i företagsverksamheten och att de därför blir för ytligt¹⁰. *The Economist* hållning gentemot CSR är kritisk då de ser CSR som kosmetika företagen täcker sin företagsverksamhet med och att CSR endast blir en extra kostnad för företagen vars enda uppgift är att tjäna pengar¹¹. Att CSR endast är innehållslösa fina ord i glänsande informationsfoldrar hos företag och att det är ett sätt att få bra publicitet samt endast till för att införliva legitimitet hos företag är vanlig kritik mot CSR då ett företags primära mål trots allt är att maximera sin vinst¹².

Den vanligaste kritiken som riktas mot CSR säger just att företags främsta och enda ansvar är att tjäna pengar. En mycket berömd och kanske den mest berömda motståndaren till att företag har andra ansvar än att tjäna pengar är nationalekonomen Milton Friedman. Han ansåg att företag genom att maximera sin vinst bidrog till samhället på det sättet genom att skapa resurser och liknande och han ansåg ansvar utöver det var en misstolkning av vad fri marknadsekonomi går ut på. Men han ansåg att företagen absolut måste hålla sig inom de lagar och etiska riktlinjer som finns för marknaden, men som sagt att företagen inte har något

⁹ Lekunze (2007), s. 46-48

¹⁰ *The Economist* (2008), vol. 8563, s. 3-6 A Special Report on Corporate Social Responsibility: ”Just Good Business”

¹¹ Borglund, De Geer & Halvarsson, s. 34

¹² Lekunze (2007), s. 46-48

mer ansvar utöver det.¹³ Denna kritik och form av argumentation använder CSR-motståndare än idag och tankar som att om företagen maximerar vinsten innebär det ett stort bidrag till samhällets gemensamma sociala kaka som alla sedan kan dela på, vilket innebär att det kan förbättra välfärden och levnadsstandarden i samhället¹⁴.

En ytterligare fortsättning på denna form av kritik är att det primära ansvaret för samhället är statens och att det är statens ansvar att undvika onödigt lidande för befolkningen inom sitt territorium och inte företagens. Det är alltså staterna som ska hållas ansvariga för det lidande lokalbefolkningen utsätts för i sin hemstat och lämna företagen åt det de ska ägna sig åt - nämligen att maximera sin vinst¹⁵. Att suveräna stater är ansvariga för att de mänskliga rättigheterna som finns definierade i ICCPR och ICESCR upprätthålls återfinns i artikel 2 i både ICCPR och ICESCR. Jag återkommer till att tydligare definiera vilka mänskliga rättigheter som är relevanta för denna uppsats i kapitlet ” De mänskliga rättigheterna i förhållande till CSR samt FN:s delaktighet i CSR:s utveckling”.

1.3 METOD OCH MATERIAL

För att bilda mig en egen bild och få en välgrundad bakgrund till denna uppsats har jag studerat sekundärkällor i form av böcker och artiklar inom ämnena. Främst akademiska källor men även journalistiska vilket både min inspirationsbok *Affärer i blod och olja* samt The Economist-artiklarna var. Eftersom att CSR är mycket beroende av media och den förmedlade mediala bilden var det viktigt för mig att även ta del av sådant material. Jag har även tagit del av rapporter från NGO:s som rapporterat om situationen i Sudan vilket också är en mycket relevant källa då NGO:s ofta är de främsta anhängarna till CSR och de som först och starkast uppmärksammar när TNC:s har begått brott. De NGO-rapporter jag använt mig av kommer ifrån Amnesty, Human Rights Watch samt Christian vilket är de utav de största och mest välrenommerade NGO:s som finns idag och som är flitiga rapportskrivare med stor trovärdighet vilket gör att jag anser dem vara trovärdiga källor. Då samtliga tre återgivit samma bild av situationen i Sudan i relation till oljeföretagen anser jag dem än mer

¹³ Borglund, De Geer & Halvarsson, s. 77 & Pegg (2003) i Frynas & Pegg, s. 7

¹⁴ Borglund, De Geer & Halvarsson, s. 78

¹⁵ Lekunze (2007), s. 51

trovärdiga, de har heller inget vinstintresse och därför ingen anledning att förvärra eller förbättra bilden av situationen.

Jag har även använt vissa primärkällor i form av konventioner för att tydligt kunna definiera vad jag avser med mänskliga rättigheter så jag inte riskerar att använda begreppet för lättvindigt och ytligt.

En mycket relevant aspekt som jag beslutat att inte beröra närmare i oljerelaterade konflikter är naturtillgångar som en mänsklig rättighet som finns definierade i ICCPR artikel 1:2 där det står att alla folk har rätt att förfoga över sina naturtillgångar . Hur kan en regering eller företag egentligen besluta vem eller vilka som ska få exploatera och tjäna pengar på en naturtillgång som enligt den konventionen tillhör hela statens befolkning. Jag valde att bortse från denna aspekt i denna uppsats då jag är mer intresserad av de mänskliga rättigheterna av socioekonomiskt slag samt företagens ansvar men frågan är av mycket stor vikt och en idé till vidare forskning.

Jag vill betona att denna uppsats inte avser att peka ut eller beskylla de företag som omnämns, Lundin Petroleum partikulärt, utan jag har använt mig av dem som utgångspunkt och exempel för att belysa en problematik som berör samtliga TNC:s som agerar i oljestater .

1.4 DISPOSITION

I **kapitel ett** presenterar jag en inledning till min uppsats, vilka frågeställningar jag kommer att arbeta med samt ett kort teoriavsnitt om CSR samt den kritik som finns mot teorin. I **andra kapitlet** ger jag en bakgrund till det fallet, Lundin Oil i Sudan, som jag har som utgångspunkt i denna uppsats. I **kapitel tre** beskriver jag mineralförbannelsen då denna teori är mycket relevant för den problematik och den kritiken oljeföretag i oljestater utsätts för. I **fjärde kapitlet** presenterar jag CSR i relation till mänskliga rättigheter, FN, lagstiftning och jag presenterar några av de internationella riktlinjer som finns inom teorin. I **kapitel fem** besvarar jag de frågeställningar jag presenterat i kapitel ett och i **kapitel sex** presenterar jag min slutsats. **Kapitel sju** innehåller litteratur- och referensförteckning.

2. BAKGRUND

2.1 Lundin Oil i Sudan ur Lundins perspektiv

För att bättre kunna analysera och belysa problematiken som kan uppstå när ett TNC agerar i en oljestat kommer jag nedan att göra en fallstudie på Lundin Oils i Sudan. Jag kommer i detta kapitel att utgå från tre NGO- rapporter som handlar om Sudan i relation till ”oljeförbannelsen” och de transnationella oljeföretagen. De rapporter jag kommer att utgå ifrån är Amnesty International: *Sudan: The Human Price of Oil* (2000), HRW: *Sudan, Oil and Human Rights*(2003) samt Christian Aids: *The Scorched Earth: Oil and War in Sudan* (2001). Jag kommer även att ställa dessa rapporter i relation till vad Lundin Oils själva har för syn på sin roll i Sudan genom att jämföra med en rapport de publicerat på sin hemsida: *Oil and Conflict: Lundin Petroleum's Exeperience in Sudan* (2008) som är skriven av Christine Batruch. Men först vill jag ge en kort bakgrund till konflikten:

Sudan har varit drabbat av ett mycket blodigt inbördeskrig sedan ett år innan staten blev självständigt från Storbritannien 1956 (med uppehåll mellan åren 1972-1983) och kriget pågick till 2005. Mellan åren 1982-2000 uppskattas ca två miljoner sudaneser ha dödats och ungefär 4 ½ miljon människor har blivit tvångsförflyttade inom landet och mer än en miljon sudaneser lever i exil i andra stater¹⁶. Problematiken som uppstått i Sudan grundar sig i att staten är mycket centraliserat styrd av eliterna kring huvudstaden Khartoum. Dessa eliter kommer från de nordligare delarna av Sudan och har mest politiskt inflytande över landet trots att den största andelen av befolkningen bor i de södra delarna av Sudan (endast 2 % av befolkningen bor i de norra delarna). Det är även på det ekonomiska planet detta har varit orättvis fördelning då de nordliga eliterna har väldiga tillgångar medan de i syd lever i extrem fattigdom. Dessa eliter är dock inte helt eniga utan det har varit ett flertal olika parlamentariska regeringar och militärregeringar som styrt landet utifrån oroliga premisser. Olika grupper från södra Sudan har genom uppror och militära attacker försökt göra södra Sudan självständigt men den kändaste regeringsmotståndaren är Sudan People's Liberation Movement/Army (SPLM/A) som 1983 startade en storskalig attack med målet att överta

¹⁶ Amnesty International (2000), s. 3

makten i landet. Denna inbördeskonflikt har pågått mellan 1983 – 2004 och 2005 skrev parterna under ett fredsavtal¹⁷.

1997 skrev The International Petroleum Company som ägs av Lundin Oil ett kontrakt med Sudanesiska regeringen som gav dem rätten att exploatera och producera olja och naturgas i ett område som kallas 5A som ligger i södra Sudan, företaget sålde dessa rättigheter 2003¹⁸. Batruch skriver i rapporten att Lundin från starten hade en aktiv relation med samhället de skulle exploatera i. Hon skriver att de mötte lokala representanter och försökte visa goodwill gentemot lokalbefolkningen genom att anställa lokalbefolkning som personal samt förbättra infrastrukturen i området, bland annat vägar och broar. De utvecklade även ett samhällsutvecklingsprogram som hette Community Development and Humanitarian Assistance Programme (CDHAP) som hade tre huvudintressen: a) att förbättra hälso-, hygien-, utbildning- och generella livskvalitén i Block 5A-området, b) bidra till den ekonomiska- och sociala utvecklingen i området samt c) att förstärka förhållandet mellan företaget och samhället. Under de tre åren Lundin Oils hade CDHAP spenderade de 1,7 miljoner dollar på CDHAP:s olika projekt.

Batruch skriver i rapporten att 1999 började MR-aktivister anklaga ett oljekonsortium (GNPOC) som opererade i andra block, som Lundin samarbetade med genom att det konsortiumets oljepipeline möjliggjorde Lundins verksamhet i block 5A, för brott mot mänskliga rättigheter genom bland annat tvångsförflyttning för att möjliggöra konsortiumets verksamhet. Lundin Oil förstod då att deras oljeverksamhet även den kunde bli förknippad med negativa utfall vilket gjorde att de bildade en Code of Conduct för företaget så att samtliga anställda skulle veta vart företaget stod för. Denna Code of Conduct skulle fungera som en guide och genom den förpliktigade sig företaget att agera rättvist och ärligt, att företaget ska följa både internationella och nationella lagar och att det ska agera utefter de internationellt accepterade principerna som finns kring miljö och mänskliga rättigheter. Batruch skriver att Lundin egentligen har som policy att inte bli involverade i en stats politiska affärer men att de i Sudan gjorde ett undantag och företaget behövde göra klart för krigets parter att fred var det bästa sättet att försäkra landet om hållbara oljeoperationer. Carl Bildt, då inte utrikesminister men styrelsemedlem av Lundin Oils, deltog aktivt i

¹⁷ http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=145®ionSelect=1-Northern_Africa Senast besökt: 100523

¹⁸ Batruch (2008), s. 1

fredsförhandlingar mellan olika parter i konflikten och även andra internationella fredsmedlare och Bildt ska spridit samma budskap till alla: olja är ett incitament för fred då oljeindustrin inte fungerar i en krigssituation samt att oljan innebar en materiell bas för hållbar fred.

2.2 Lundin Oil i Sudan ur Amnesty Internationals, HRW:s och Cristian Aids perspektiv

HRW skriver att block 5A:s möjlighet att utvecklas hade sin grund i oljepipelinan som GNPOC hade börjat bygga, innan den fanns var block 5A-området ett outvecklat träskområde som regeringen hade övergett till SPLM/A då de inte fann något strategiskt intresse för området. Men när denna pipeline började byggas inte alls långt där ifrån blev området på nytt av intresse för regeringen.¹⁹ Denna pipeline började byggas 1997 och stod klar för användning 1999.²⁰ GNPOC var, som tidigare nämnt, redan vid denna tid anklagad för inblandning av de tvångsförflyttningar som ägt rum i de block de var verksamma i. HRW skriver att block 5A började tömmas på sin befolkning sedan 1997 när verksamheten startade där och att detta har sedan gått i vågor fram till 2002. Denna tvångsförflyttning började när GNPOC:s pipeline började byggas. 1998 svepte militära styrkor (SSUM/A) med uppbackning från regeringen in över området och tvingade bort de civila från exploateringsområdet, det ägde även rum väpnade slag mot SSDF (rebellgrupp som egentligen också var allierade med regeringen) men mest bestod våldet emot den obehäpnade lokalbefolkningen i området. De stridande parterna ville dels vinna makten över Södra Sudan men mest ville SSDF inte bli utan vinsten som ett säkerhetskontrakt för oljeföretagen i block 5A skulle innebära.²¹ Exempel på de brott mot människorna som levde i block 5A utsattes för av SSUM/A var att byar brändes ned, inklusive skolor och kyrkor, de plundrade byar, dödade civila och våldtog kvinnor. Dessa strider fortskred i området och även regeringens trupper kom dit lagom till att Lundin Oils borrhning efter oljan skulle äga rum.²²

¹⁹ HRW: *Sudan, Oil and Human Rights* (2003), s. 139

²⁰ Amnesty International: *Sudan: The Human Price of Oil* (2000), s. 7

²¹ HRW (2003), s. 143, 145-146 & 439

²² HRW (2003), s. 144-147

De oljeföretag som var verksamma i block 5A under Lundins ledning fördömde inte dessa våldsamheter och den förstörelsen som ägde rum inom deras område, trots FN:s alarmerande rapporter och den mediala press som då uppstått. Lundin Oil uttalade heller ingen oro för den humanitära krissituationen som uppstått som resultat av tvångsförflyttningen och de väpnade konflikterna som ägde rum i det området de verkade. De nämnde inte ens att de ägde rum en väpnad konflikt i block 5A förrän i ett pressmeddelande som kom år 2000 där de medgav att de hade ett avbrott i sin produktion på grund logistiska- och säkerhetsaspekter. När Christian Aids rapport om Sudan utgavs 2000 besvarade Lundin Oils den genom att förnekade att de inte bevittnat brott eller heller skulle acceptera att brott mot de mänskliga rättigheterna skulle äga rum inom det området de var verksamma. Lundin Oils publicerade även ett brev (2001) till sina aktieägare där de skrev att de inte bevittnat någon tvångsförflyttning eller liknande. Det sättet Lundin har beskrivit kriget på är felaktigt på flera punkter, framförallt utelämnar den att regeringens militära aktiviteter i block 5A:s enda syfte var att skydda oljan, inte skydda byarna som fanns där.²³ Den mest tragiska perioden av Sudans inbördeskonflikter är att de fick äga rum utan en minsta protest eller ens uttalande från de oljeföretag som var verksamma i landet under denna tid, enligt Christian Aid.²⁴ AI skriver att företagets tystnad kring de MR-brott som begicks innebär tolerans för det som skett och bidrar till ett klimat av straffrihet²⁵.

Lundin Oils byggde som tidigare nämnt instanser till infrastrukturen, däribland en omtalad 75 kilometer lång väg som gick från företagets basläger. Denna väg började byggas 2000 och var klar 2001. Enligt Christian Aid brände regeringstrupperna ned de byar som var i vägen för vägbygget och tömde området längs denna väg på lokalbefolkningen genom att bomba och döda dem²⁶

Lundin Oils säkerhetsservice inkluderade vakter som regeringen valt samt poliser från SSDF (det vill säga en utav rebellgrupperna)²⁷. Amnesty International rapporterar att SPDF (fd, SSDF) använt sig av barnsoldater i de militära trupper som agerade skydd för de

²³ HRW (2003), s 440-448

²⁴ Christian Aid (2000), s. 6

²⁵ Amnesty (2001), s. 13

²⁶ Christian Aid (2001), s. 7-8

²⁷ HRW (2003), s. 143

transnationella oljeföretagen i Sudan och att dessa barn var gatubarn som tvingats gå med i de militära trupperna.²⁸ Detta är ett brott mot Barnkonventionen (1989) och dess förbud att använda barnsoldater i artikel 38 som Sudan har ratificerat. Amnesty International skriver att de med sin rapport vill belysa kopplingen mellan massiva brott mot mänskliga rättigheter av Sudans regerings säkerhetsstrupper och de utländska oljeföretag som agerar i landet. Oljeföretagen är inblandade i detta då de förväntar sig att regeringen försör deras verksamhet med skydd, vilket inkluderar säkerhetsstyrkor, och Amnesty International skriver att de tror att oljeföretagen accepterar dessa MR-brott genom att blunda för vad som pågår.²⁹

De olika rapporterna har olika positioneringar angående huruvida TNC:s ska agera i oljestater eller ej. Amnesty International skriver att de inte fördömer de företag som agerar i stater med ovanligt hög nivå av brott mot mänskliga rättigheter, men de anser bland annat att företagen ska främja respekten för mänskliga rättigheter och att de med säkerhet ska veta att de säkerhetsgrupper som ska beskydda dem inte har varit inblandade i MR-brott. AI skriver också att de TNC:s som är aktiva inom oljeexploateringen i Sudan har ett samhällsansvar att inte bidra till att konflikterna fortskrider och att människor tvångsförflyttas.³⁰ Christian Aid var mer radikala i sina rekommendationer och skriver i rapporten att alla oljeföretag som var direkt verksamma i Sudan genast borde ha avbrutit sin verksamhet där tills fredsavtal slutits³¹.

Sammanfattningsvis har en mängd olika brott mot mänskliga rättigheter ägt rum i Sudan under den tiden Lundin Oils befann sig i landet. De människorättstraktat som är mest relevanta för denna uppsats och problematiken kring Lundin Oils (och andra oljeföretag) i Sudan (och andra oljestater) är UDHR och ICCPR där de absolut mest fundamentala mänskliga rättigheterna kodifieras, däribland rätten till liv, rätten att inte utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj eller hem och rätten att välja bostadsort och inom sin stats gränser fri förflyttning³².

²⁸ Amnesty International (2000), s.11-12

²⁹ Amnesty International (2000), s. 2

³⁰ Amnesty International (2001), s. 12-13

³¹ Christian Aid (2000), s. 2

Som en slutkommentar på detta kapitel uttalade den dåtida svenska utrikesministern Anna Lind sig, i motsats till Carl Bildt, om att Lundin Oils aktiviteter var negativa för Sverige samt att hon förväntade sig att svenska företag respekterar de etiska linjer som finns angående mänskliga rättigheter och miljö när de arbetar utanför Sverige.³³

3. MINERALFÖRBANNELSEN

Att oljerika utvecklingsstater som Sudan har problem med samhällsutveckling är en trend som kunnat observeras under en tillräckligt lång tid och i tillräckligt många olika stater för att det ur ekonomiska termer kan anses vara ett ”konstant motiv”. Stater som inte har stora mineraltillgångar (som olja) hade en fyra gånger snabbare tillväxt än mineralrika stater mellan åren 1970-1993 och studier visar att desto mer mineralberoende en stat är desto sämre tillväxt har landet.³⁴ Detta fenomen kallas för ”mineralförbannelsen” men jag kommer i denna uppsats referera till ”oljeförbannelsen” då det ofta är den mineralen som avses samt att det är olja som är relevant i denna uppsats. Oljeförbannelsen innebär kortfattat att oljetillgången drar till sig korruption och orsakar konflikter mellan lokala eliter som vill dra nytta av tillgången³⁵.

Men det är inte oljans själva existens som orsakar denna negativa tillväxtkurva och de andra problem jag kommer att nämna nedan, utan den har en kausal koppling till de problem en oljestat ställs inför. Endast 4% av världens oljetillgångar finns i industrialiserade stater och de

³² De mest relevanta artiklarna i UDHR är artikel 3 rätten till liv, artikel 5 ingen må utsättas för tortyr eller annan inhuman, artikel 12 ingen må utsättas för godtyckliga ingripanden i fråga om privatliv, familj eller hem, artikel 13 rätten att välja bostadsort och inom sin stats gränser fri förflyttning, artikel 17 ingen må godtyckligt berövas sin egendom, artikel 22 rätten till social trygghet, artikel 25 rätten till levnadsstandard som är hållbar för egna personen och sin familjs hälsa. Flera av dessa har sedan kodifierats i ICCPR, som är en konvention och därför är bindande för alla stater som anslutit sig, däribland Sudan och Sverige: artikel 6, artikel 7, artikel 9, artikel 12, artikel 17, artikel 23 om skydd för familjen som enhet. Även Tortyrkonventionen (CAT, 1984) är relevant med utgångspunkt i att ingen må utsättas för tortyr eller annan inhuman handling (UDHR artikel 12) vilken är av *jus cogens*- status vilket innebär att den är bindande för samtliga stater

³³ HRW (2003), s. 444

³⁴ Karl (2004), s. 662

³⁵ Winston i Frynas & Pegg (2003), s.82

resterande procenten finns i utvecklingsländer vilket gör att risken för att ”oljeförbannelsen” ska slå in ökar³⁶. Norge som är en av världens stora oljeexportörer har som bekant inte detta tillväxtproblem utan har använt vinsten från oljetillgångarna till att utveckla landet och enligt UNDP Human Development Index ligger Norge etta, Sudan ligger i jämförelse på 150:e plats³⁷.

Andra tillväxtproblem oljan har kausal inverkan på är att oljeindustrin i staten i viss mån slår ut övriga industrier genom att oljeindustrin pressar upp en stats växelkurs vilket innebär att andra industrier blir mindre konkurrenskraftiga på den internationella marknaden. Detta leder i sin tur till att staten blir än mer beroende av oljeindustrin.³⁸ Även de sociala strukturerna i en oljestat påverkas av oljeindustrin. Om man tittar på oljeindustrin som omsätter enorma mängder pengar och tekniska resurser blir oljeföretagen en väldigt dominant social kraft i staten. Detta försvårar utvecklingen av lokala industrier. Även om de utländska oljeföretagen bildar någon form av samarbete med lokala grupper innebär deras enorma ekonomiska närvaro i staten och deras teknologiska överlägsenhet att de lokala industrierna har en försämrad chans att utvecklas.³⁹

När man talar om oljeförbannelsen ska man heller inte förringa den kanske viktigaste aspekten, relationen mellan oljetillgångar och inbördeskrig. Även i detta avseende är korrelationen med oljan av det negativa slaget och stater som är beroende av oljeexport löper större risk att drabbas av inbördeskrig än stater utan oljeberoende. Inbördeskrig i oljestater tenderar dessutom att vara längre och vara mer intensiva än i stater utan olja.⁴⁰

Oljeförbannelsen innefattar även problem som inte är direkt kopplade till statens tillväxt, utan snarare är problem för statens välfärd. Oljestater har ofta hög barndödlighet, bristande sjukvårdssystem, ovanligt hög procent fattigdom och låg utbildningsnivå.⁴¹

³⁶ Karl (2004), s. 662

³⁷ <http://hdr.undp.org/en/statistics/> Senast besökt 100524

³⁸ Karl (2004), s. 662

³⁹ Karl (2004), s. 665

⁴⁰ Karl (2004), s.670 & Winston i Frynas & Pegg (2003), s.81

⁴¹ Karl (2004), s.662

Sammanfattningsvis stämmer problematiken med fenomenet oljeförbannelsen in mycket bra på Sudan.

3.1 Olja och utveckling

Det finns självklart motståndare till begreppet ”olje-(mineral-)förbannelsen” som anser att olja för med sig möjligheter för staten och att TNC:s bidrar till statens utveckling genom att oljeindustrin genererar ekonomisk tillväxt vilket automatiskt innebär ökad levnadsstandard för statens invånare⁴². Det är som sagt ofta den linje TNC:s går efter när de ska motivera sitt samarbete med problemdrabbade oljestater och så även Lundin Petroleum. I en rapport de publicerat på sin hemsida beskrivs det att företaget agerade i Sudan med tron om att oljan kunde gynna den ekonomiska utvecklingen för staten och att det i sin tur skulle kunna ha en dämpande effekt på den rådande konflikten⁴³.

3.2 Oljeförbannelsen och transnationella företag

Det är inte endast Lundin Petroleum som varit inblandade i oljerelaterade människorättsproblem och konflikter i oljestater utan detta är något världen har fått se flertal exempel på ett flertal gånger. Det kändaste exemplet står SHELL i Nigeria för som under 1990-talet var inblandade i skandaler som rörde grov miljöförstöring, avrättning av demonstranter och stora konflikter med lokalbefolkningen. Ett annat italienskt oljeföretag AGIP som även det agerade i Nigeria anklagas för att orsakat stor skada på samhället, till exempel att deras oljeverksamhet orsakat föroreningar på dricksvatten och att de samarbetat med lokala säkerhetsstyrkor som terroriserade lokalbefolkningen för att skydda deras verksamhet i landet⁴⁴.

Men den kritik som ibland riktas mot TNC:s inblandning i konflikter samt deras bidragande till att inbördeskonflikterna kan *fortskrida* genom att de till exempel förser stridande parter

⁴² Winston i Frynas & Pegg (2003), s.80

⁴³ Batruch (2008), s. 1

⁴⁴ Frynas i Frynas & Pegg (2003), s. 99-105

med ekonomiska resurser genom handeln eller liknande är ibland inte tillräcklig utan TNC:s intervention i en oljestat kan vara *anledningen* till en konflikt. Beroende på vilken elit, oavsett om det är en legitim regering eller korrupt illegitim organisation, som TNC väljer att samarbeta med kan detta vara en källa till missnöje då den grupp som icke får ta del av vinsten oljan genererar förmodligen kommer känna missnöje vilken med stor sannolikhet kan leda till inbördeskrig. Alla de olika eliterna inom staten vill ha kontroll över oljehandeln då detta är en mycket vinstgivande industri.⁴⁵ TNC:s som är aktiva inom oljeindustrin och därför ofta är verksamma i stater med stora inbördesproblem brukar uttala att de vill vara neutrala i en konflikt och därför inte kan göra särskilt mycket för att staten ska uppnå fred och tillfredställa befolkningens mänskliga rättigheter⁴⁶ Men när ett TNC intervenerar i ett utvecklingsland och erbjuder stora samarbetsavtal vilka ses som en möjlighet för staten att bli fri från sin fattigdom innebär att företagets så kallade neutrala politiska agenda inte längre är ett hållbart argument. Deras inblandning i och påverkan av konflikten är uppenbar och innebär att företaget inte kan undvika sitt moraliska ansvar för statens välfärd⁴⁷.

4. CSR OCH TRANSNATIONELLA OLJEFÖRETAG

CSR är en teori spunnen ur vår tids allt mer globaliserade världsbild och vissa hävdar att det är just de stora globala företagen (TNC:s) som numera leder utvecklingen av teorin då det tycks vara så att desto större företaget är desto mer och bredare information kring deras CSR-arbete har de. I Europa har 97% av de 150 största företagen information om sitt CSR-arbete på sina hemsidor⁴⁸. I dagsläget förväntas det av företag att ta någon form av samhällsansvar, vilken sort är beroende av hur stort företaget är samt vilka arenor det verkar inom⁴⁹. Dessa kravställare är olika grupper ur det civila samhället, intressenter som det kallas, och det är allt från konsumenter, aktieägare, NGO:s, företagsägare och så vidare. CSR är tills viss del spunnet ur en del stora företagsskandaler som ägde rum, med 1990-talet som den gyllene eran, vilket olika INGO:s drev kampanjer mot dessa TNC:s och belyste deras brister i

⁴⁵ Winston i Frynas & Pegg (2003), s. 81-82

⁴⁶ Winston i Frynas & Pegg (2003), s.80

⁴⁷ Winston i Frynas & Pegg (2003), s. 83

⁴⁸ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 98

⁴⁹ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 13.

ansvarstagande i de utvecklingsstater de agerade.⁵⁰ En väldigt uppmärksammat oljerelaterad företagsskandal var som sagt SHELL i Nigeria vilket också är ett bra exempel på hur ett företag var tvungen att ändra sin policy på grund av stark press från civila samhället.

Denna sociala press ett företag kan uppleva genom påtryckningar från NGO:s, media och andra grupper från civila samhället är självklart något företagen vill undvika. Rädslan för "Naming and shaming" eller "Naming and blaming" är en morot för företagen att dels anamma en CSR-policy utåt som tål granskning men även en anledning att inte bete sig hur illa som helst i länder då detta kan få effekter på deras rykte och därmed deras *license to operate*⁵¹. Ett grundläggande begrepp bakom CSR-teorin är just *license to operate* eller 'mandat att verka' vilket innebär att ett företag måste uppfylla vissa krav för att få de internationella civila samhället och de olika intressenternas förtroende⁵². Det innebär att det inte endast är tillräckligt att företaget har ett bilateralt avtal med till exempel en regering att få arbeta på statens territorium utan det krävs ytterligare ansträngning för att företaget ska bli accepterat och bibehålla ett förtroende. Detta kan beskrivas som en form av *socialt kontrakt* mellan företaget och samhället och förväntningarna på företagets ansvar i och med detta sociala kontrakt har förändrats på senare tid mot att företag bör ta ett större samhällsansvar⁵³. Det *sociala kontraktet* CSR kan beskrivas som normer eller spelregler som företag förväntas följa. Kravet på att företag ska ta ett större samhällsansvar är numera som en social rörelse spunnen ur olika delar av det civila samhället, bland annat hos konsumenter, regeringer, mellanstatliga organisationer, investerare. Och som tidigare nämnt är en av grunderna till CSR olika företagsskandaler, däribland konflikter som grundats och även förvärrats på grund av oljetillgångar samt de TNC:s som agerar i oljestaterna. Detta har lett till att TNC:s *license to operate* i stater där det råder interna konflikter ifrågasätts numera⁵⁴.

⁵⁰ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s 49-53 & Winston i Frynas & Pegg (2003), s. 96

⁵¹ Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 25-30

⁵² Borglund, De Geer & Halvarsson (2009), s. 69

⁵³ Winston i Frynas & Pegg (2003), s.80

⁵⁴ Winston i Frynas & Pegg (2003), s.80

4.1 Internationella CSR-riktlinjer för TNC:s

Det initiativ jag kommer att nämna nedan samt de jag kommer att nämna i kapitel 4.2 ”De mänskliga rättigheterna i förhållande till CSR samt FN:s delaktighet i CSR:s utveckling” bidrar till att skapa denna CSR-norm som jag tidigare beskrivit. Jag vill poängtera att detta det finns en enorm mängd av olika internationella initiativ till riktlinjer och certifieringar men jag har valt att fokusera på OECD:s då den är väldigt omtalad och tidig med riktlinjer för TNC:s.

OECD – Organisation for economic co-operation and development

OECD har sitt ursprung ur en konventionen skriven 1960 och är en organisation med 31 medlemsstater vars mål är att främja ekonomisk tillväxt, utveckling, välfärd och ekonomisk stabilitet i världen med utgångspunkt i demokrati och marknadsekonomi. OECD fungerar som ett forum för diskussion och utveckling och även där bjuds ledare från privata aktörer (företag) in att diskutera med statliga ledare och NGO:s.

OECD gav 1976 ut en deklARATION som heter Declaration on International Investment and Multinational Enterprises som innehöll riktlinjer för multinationella företag: Guidelines for Multinational Enterprises. Enligt OECD:s hemsida är dessa riktlinjer den mest omfattande CSR-policyn som regeringar gemensamt enats kring som existerar idag. Dessa riktlinjer var främst riktade till medlemsstaterna och är frivilliga, men med intentionen att bilda en global praxis för hur TNC:s ska agera när de agerar och investerar utanför egna stater och att de ska söka att skapa förtroenden med de stater de agerar i, bidra till hållbar utveckling, följa applicerbara lagar och så vidare. Dessa principer uppdateras regelbundet, senaste versionen kom ut år 2000⁵⁵

Som utveckling på OECD:s Guidelines skrevs 2006 The OECD Risk Awareness Tool for Multinational Enterprises in Weak Governance Zones efter att organisationen uppfattat att det fanns ett behov inom företagsvärden för riktlinjer för TNC:s i stater med så kallade ”kraftlösa regeringar/failed states”. Det vill säga stater där regeringen inte har möjlighet eller viljan att sköta sina åtaganden som stat, politiskt, människorättsligt, socialt, medborgerligt, ekonomisk och som därför löper större risk för inbördeskonflikter, brottslighet och korruption. Detta gör att dessa områden är de mest riskfyllda platserna att investera i, dels ur ekonomisk synpunkt

⁵⁵ Guidelines for Multinational Enterprises: <http://www.oecd.org/dataoecd/32/16/40294488.pdf> Senast besökt 100520

men även problematiskt då företagen kommer ställas inför många etiska dilemman. Denna samling riktlinjer betonar att det är medborgarna samt staterna själva som är lösningen på hur de på ett hållbart sätt ska lösa fattigdomen men att TNC ska bistå med stöd och riktlinjerna vill uppmuntra företagen att få denna bild utav sig själva. Dessa riktlinjer innehåller en lista av olika områden som ett företag bör ta ställning till innan de beslutar sig för att investera i en ”failed state”, till exempel hur de ska göra för att inte bli inblandade i opassande politiska frågor, har de tillräckligt med information om de som de ska samarbeta med och är därmed medvetna om att deras investering inte kommer att bidra till brott mot mänskliga rättigheter eller vara källa till en våldsam konflikt och riktlinjerna betonar att det är viktigt att företagen är noggranna med att deras företagspolicy följer de nationella och internationella lagar och riktlinjer som finns.⁵⁶

4.2 Mänskliga rättigheter i förhållande till CSR samt FN:s delaktighet i CSR:s utveckling

Den universella tanken om alla människors lika värde härstammar från Upplýsningen men i modern tid är det främst FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna från 1948 som representerar kodifieringen av vad de innebär. Tanken om att alla människor är jämlika och inte får särskiljas eller behandlas på olika sätt på grund av kön, klasstillhörighet, nationalitet, etnicitet som är grunden för de mänskliga rättigheterna som återfinns i UDHR är fundamentala och icke-derogerbara i någon situation någonsin. Detta har visat sig vara problematiskt för TNC:s att ibland följa då det ibland tycks vara så att TNC:s använder sig av så kallad ”double standard” vilket innebär att de har en policy för deras anställda på hemmaplan medan de har en betydligt lägre standard för de anställda på exempelvis fabriker i utvecklingsländer.

Ett av FN:s mål (tillsammans med global fred och säkerhet) är att främja den globala utvecklingen vilket organisationen arbetar med på många olika plan och nedan tänker jag ge några exempel som är relevanta i relationen mellan transnationella företag, utveckling och mänskliga rättigheter. Men först vill jag kort beskriva FN som organisation i jämförelse med

⁵⁶ The OECD Risk Awareness Tool for Multinational Enterprises in Weak Governance Zones: <http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf> Senast besökt 100520

TNC:s. Jämför man FN:s årliga budget med ett stort TNC är FN:s budget, inklusive alla organ däribland ILO, IMF, Världsbanksgruppen och så vidare, liten då den omsätter ca 18 miljarder dollar per år. Jämför man med oljeföretaget Exxon Mobiles årliga budget omsätter de ungefär 350 miljarder dollar (år 2004)⁵⁷. TNC:s har budgeten att avsätta mer pengar till förmån för världens utveckling. Om världens TNC:s följde regeringars spår och bidrog med 0.3% av deras nettoinkomst skulle de fortfarande bidra med lite mindre än vad Världsbanksgruppen årligen donerar till utvecklingsfrämjande vilket innebär att TNC:s har möjligheten att vara en ledande aktör i världens allmänna utveckling om de vill⁵⁸.

Jag kommer nedan att redogöra för ett antal FN-initiativ inom CSR-området:

UN Global Compact

UN Global Compact är ett frivilligt initiativ som utgår ifrån 10 huvudprinciper som är uppdelade i fyra områden: mänskliga rättigheter, arbetsrätt, miljö och anti-korruption och principerna är baserade med UDHR, ILO:s arbetsstandardprinciper, Rio-deklarationen om miljö och utveckling samt anti-korruptionskonventionen som bas. Målet med detta initiativ är att göra de 10 principerna till självklarheter inom alla företag i hela världen och att fungera som en katalysator för att FN:s mål ska uppnås, däribland Millenniummålen. Global Compact är en konstellation där företag integreras med regeringar, civila samhället (bland annat NGO:s) och FN (sex FN-organ är involverade). Det fungerar alltså som en plattform där aktörer med både privata och offentliga intressen kan hjälpa varandra att sprida en värdegrund samt stötta varandra i hur de ska bemöta de hinder de möter på vägen. Efter starten år 2000 har initiativet över 5000 anhängarföretag från 130 olika länder samt över 2000 andra anhängare, exempelvis NGO:s, vilket gör det till världens största CSR- initiativ. Global Compact erbjuder guidning och verktyg till anhängarna så att de ska kunna utveckla sitt företagande till att bli en del av en hållbar inkluderande globaliserad ekonomi- vilket är initiativets övergripande syfte. För att ett företag ska få vara anhängare till initiativet måste de göra årliga redovisningar av hur de implementerat de 10 principerna i sin verksamhet, sprida The Global Compacts värderingar.⁵⁹

⁵⁷ Hopkins (2007), s. x-xi (inledningen)

⁵⁸ Hopkins (2007), s. 4-5

⁵⁹ <http://www.unglobalcompact.org/> Senast besökt: 100519

Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights.

I augusti 2003 antog Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights (numera rådgivande organet till MR-rådet) en resolution vid namn "*Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights*" som är en sammanfattning över företags ansvar för mänskliga rättigheter, arbetsrätt och även riktlinjer för hur företag ska bete sig när de agerar i krigssituationer. Den betonar bland annat att trots att det är staten som har det primära ansvaret för en stat har TNC:s och andra företag också ett ansvar för att de mänskliga rättigheterna upprätthålls och de är skyldiga att efterleva de människorättskonventioner som finns samt ILO:s riktlinjer, Global Compacts 10 principer. I inledningen konstateras det att TNC:s har kapacitet att både främja ekonomiskt välstånd, utveckling, teknisk utveckling och att orsaka skadliga effekter på ett samhälle. Två väldigt viktiga artiklar i resolutionen är artikel 11 och 12 anser jag, i dem står det att:

- 11. ...Transnational corporations and other business enterprises shall refrain from any activity which supports, solicits, or encourages States or any other entities to abuse human rights. They shall further seek to ensure that the goods and services they provide will not be used to abuse human rights.

- 12. Transnational corporations and other business enterprises shall respect economic, social and cultural rights as well as civil and political rights and contribute to their realization, in particular the rights to development, adequate food and drinking water, the highest attainable standard of physical and mental health, adequate housing, privacy, education, freedom of thought, conscience, and religion and freedom of opinion and expression, and shall refrain from actions which obstruct or impede the realization of those rights.⁶⁰

FN beskrev på sin nyhetssida denna resolution som ett viktigt steg framåt i utvecklingen av en människorättsstandard för företag och TNC:s⁶¹ och jag anser att denna riktlinje är ovanlig då den ger konkreta riktlinjer för hur företag ska agera och inte bara talar i etiska och moraliska drag för hur det *bör* vara.

⁶⁰ Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights, från hemsida:
<http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/%28Symbol%29/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En> Senast besökt 100519

⁶¹ <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=7991&Cr=commission&Cr1=rights> Senast besökt 100519

4.3 CSR och dess förankring i lagstiftning

CSR-teorin kan i nuläget kritiseras för att det är för tandlöst då teorin inte har stark förankring i internationell lagstiftning. Lagar för att styra transnationella företag är marginella och har fått stega åt sidan för de starka krafterna bakom den *fria marknaden*. Det är främst staters nationella lagstiftning som är ansvariga och kan agera emot TNC:s vilket är otillräckligt i en globaliserad värld och transnationell marknad. TNC:s som agerar i flera olika stater med olika jurisdiktioner samtidigt tenderar att utgå från den staten de agerar i jurisdiktion. På detta sätt kan västerländska TNC:s behålla en mycket låg standard på sina fabriker, ta lite miljöhänsyn och behålla undermåliga arbetsförhållanden för de anställda då dessa saker kanske inte är lagstiftat i värdstaten även om de ofta det i företagets hemstat. CSR handlar om att fylla gapet mellan samhällenas förväntningar och bristerna i lagstiftningen kring TNC:s, för legalt har staterna inte mer ansvar än vad som definieras i lagar. Men det finns en teori som kallas *Compliance principles* vilket innebär att företagen ska vara motiverade till att följa de konventioner och de lokala etiska regleringar som finns, samt självklart sina egna codes of conduct, även om de inte är lagstiftade. *Compliance principles* är extra viktigt i utvecklingsländer som saknar fungerande legala institutioner och monitoreringsmöjligheter. Enligt denna teori handlar CSR inte endast om att följa lagar utan att göra det rätta utöver vad som förväntas lagligt⁶².

4.3.1 Möjliga alternativ till juridiskt ansvarsutkrävande

Lagstiftningen kring TNC:s agerande i utvecklingsstater mycket bristande. I folkrätten och de domstolar som är aktuella där är det stater eller individer som är juridiska personer, inte företag. International Court of Justice (ICJ) eller FN:domstolen fördömer staters ageranden eller löser mellanstatliga tvistemål. I den internationella brottmålsdomstolen ICC kan de fyra grävsta brotten inom folkrätten dömas, folkmord, brott mot freden, brott mot mänskligheten och krigsbrott och där är det istället individer som åtalas men inte företag. Detta innebär alltså att om företag är involverade i ett krig och till exempel bidrar med ekonomisk eller teknisk finansiering, eller om ett företag bidragit till att mänskliga rättigheter kränkts eller människor

⁶² Lekunze (2007), s.47

dött eller skadats är det mycket svårt att ställa företaget till svars för detta. De anställda på dessa TNC:s hamnar i en juridisk gråzon då de inte kan definieras som kombatanter och därför ska följa krigets lagar (om det råder konflikt i det landet TNC:t agerar i), den nationella regeringen i värdlandet har kanske inte ett välfungerande rättssystem vilket gör att de anställda heller inte kan åtalas där, det är svårt att bevisa vem som är ansvarig för vad i en beslutskedja inom ett företag och så vidare.

Men det finns exempel i USA och Storbritannien där rättegångar har hållits mot TNC:s för människorättsbrott de begått i andra stater, där har alltså TNC:s setts som ett juridisk person och ställts till ansvar för brott de begått. I USA är detta möjligt genom Alien Torts Claims Act (ATCA) som innebär att nationella domstolar i USA får anta fall för brott som begåtts överallt i världen, främst av statliga organ men även av icke-statliga organ och emot icke-amerikanska medborgare som begått brott mot folkrätten. ACTA har främst använts gentemot individer, men har nu även börjat användas mot företag⁶³.

Ett annat alternativ är extraterritoriell jurisdiktions-principen vilket innebär att stater kan utöva jurisdiktion i en annan stats jurisdiktion⁶⁴. Att en hemstat skulle försöka utöva extraterritoriell jurisdiktion över ärenden som ägt rum i en värdstat är ovanligt och dessutom skulle det förmodligen inte tolereras.⁶⁵ Men om det är brott som internationella lagar och principer styrker, till exempel brott mot mänskliga rättigheter, är detta en användbar princip tror jag.

Svenska arbetsdomstolen

Eftersom att detta är en uppsats med fokus kring ett svenskt företag anser jag att det är relevant att kort redogöra för hur den svenska arbetsrättsdomstolen är verksam i relation till svenska TNC:s. den svenska arbetsrättsdomstolen fungerar tvistlösande mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer och företag och gäller främst frågor kring de svenska kollektivavtalen eller ibland diskrimineringsfrågor. Privatpersoner kan inte väcka åtal inför

⁶³ Jägers i Addo (1999), s. 267-268

⁶⁴ Dixon (2007), s. 147.

⁶⁵ Addo (1999), s. 10

domstolen och inkluderar alltså inte brott mot mänskliga rättigheter eller liknande utanför Sverige⁶⁶.

Eg domstolen om arbetsrätt

EG-domstolen är inte heller aktuellt exakt för denna problematik jag tagit upp med TNC:s i oljetstater då arbetsrätten inom EU avser EU-medborgare och inte andra staters medborgare. Eg-domstolen är dessutom en tvistlösande instans samt bidrar den med tolkningsstöd åt nationella domstolar i arbetsrättsfrågor.⁶⁷

5. ANALYS

5.1 Har FN misslyckats?

Om man ser till att ett av FN:s mål är att främja världens utveckling och främja mänskliga rättigheter kan man anse att de har misslyckats då en sådan stor del av världens stater lever med fattigdom och sådana utvecklingsproblem som till exempel Sudan har efter år av inbördeskrig. FN:s ansvar i relation till de transnationella företagen är komplicerad då FN för det första är en medlemsorganisation med stater som representanter. FN i sig har inget mandat att stifta bindande lagar specifikt för företag utan de konventioner som FN har under organisation är det staters ansvar att uppfylla. ICCPR som både Sudan och Sverige har ratificerat är bindande och staterna har som krav att de rättigheter som återfinns ska tillgodoses och därför är de företag som agerar i Sudan också bundna utav denna konvention. Men det är som sagt staterna som bär huvudansvaret och FN styrs genom dem.

Det andra problemet är att FN i relation till världens största TNC:s är en mycket liten organisation och helt enkelt har svårt att mäta sig med de största TNC i maktförhållanden. Om man jämför FN:s budget med de största företagens inser man hur pass inflytelserika de transnationella företagen är i världen samt inser hur ledande de skulle kunna vara inom CSR och samhällsutveckling om de skulle vilja.

⁶⁶ <http://www.arbetsdomstolen.se/pages/page.asp?lngID=9&lngLangID=1#> Senast besökt 100520

⁶⁷ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157&langId=en> Senast besökt 100520

Men den universella tanken om mänskliga rättigheter, något som FN varit den drivande motorn bakom och dessutom är främsta representant för, riktas till alla människor och alla instanser i världen - inkluderat företagen. Därför är det inte rimligt att säga att FN misslyckats utan det som blivit fel är att staterna inte lyckats hitta ett välfungerande sätt att bevaka världens TNC:s utan att de har hamnat i en gråzon mellan hem- och värdstatens jurisdiktioner. För i enlighet med suveränitetsprincipen samt mr-konventionerna (till exempel artikel 2 i ICCPR) är det var stats ansvar att rättigheterna i konventionerna inte kränks. Men om en stat har uppenbara problem med rättskipning får andra stater, i enlighet med den extraterritoriella jurisdiktionsprincipen, utöva jurisdiktion i andra stater om misstanke om mr-brott finns, vilket innebär att hemstaterna och andra stater får döma TNC:s för brott i andra stater än i sina egna om de skulle vilja. För som jag visade i kapitlet 4.2 "Mänskliga rättigheter i relation till CSR samt FN:s delaktighet i CSR:s utveckling" har FN gjort försökt till att ge TNC:s riktlinjer i hur de ska agera men det är upp till staterna att finna ett sätt att få företagen att följa dem.

5.2 Är de CSR-krav för företag som finns idag kompatibla med de mänskliga rättigheterna och är det juridiskt ansvaret tillräckligt?

Ett stort problem med CSR-teorin är att den inte har en tydlig förankring i lagstiftning vilket innebär att företagen kan välja hur mycket de vill hänge sig åt CSR. Att dessa CSR-principer som jag presenterat i denna uppsats är frivilliga för företag är problematiskt och samma problem gäller för deras "license to operate"/uppförandekoder. Att TNC:s i utvecklingsstater, däribland Lundin Oil i Sudan, hamnar i en gråzon där deras hemstaters jurisdiktion inte är tillräcklig eller de nationella domstolarna inte är tillräckligt engagerade och där värdstatens jurisdiktion inte heller är tillräcklig för att utkräva ansvar för brott mot mänskliga rättigheter är ett stort problem. De internationella lagar som finns inom folkrätten för mänskliga rättigheternas skydd riktar sig till stater eller i vissa fall individer, men inte heller där inkluderas företagen. Att brott mot mänskliga rättigheter kan fortskrida på det sättet som de gjorde i Sudan på 2000-talet är mycket problematiskt och innebär att de CSR-krav som företag har *inte* är kompatibla med de mänskliga rättigheterna nuläget. De CSR-principer som finns är självklart kompatibla med mänskliga rättigheter, men eftersom de är frivilliga innebär det att *kraven* inte är det. Denna människorättsproblematik som upplevts i bland annat Sudan och Nigeria på grund av oljan är brott mot de mest fundamentala grundläggande mänskliga

rättigheterna, såsom rätten till liv och då världens stater inte lyckats förhindra detta så sent som på 2000-talet är ett stort misslyckande och självklart ett nederlag för CSR-teorin.

Då de lagar som idag finns för att reglera företag inte är tillräckliga i fallet TNC:s i oljestater krävs det mycket engagemang av företaget för att ett samarbete mellan oljestat och oljeföretag ska vara gynnsamt för statens samhällsutveckling, inte kränka mänskliga rättigheter och även för företagets vinstintresse. Företaget måste kritiskt granska och ställa krav på de säkerhetstrupper de samarbetar med, kunna få bevisats vart vinsten placeras och kanske ställa som krav att pengarna går till vissa projekt, företaget måste ha en transparent verksamhet med externa monitoreringsmekanismer (NGO:s som exempel) som övervakar företagets och deras handelspartners och så vidare. Men problematiken innefattar som sagt inte endast när TNC:t är på plats i staten utan även innan när olika eliter i staten eventuellt med våld slåss om vem som ska skriva kontraktet med TNC:t. Denna problematik är svårare och jag tror inte total isolering från omvärlden och handelsavtal heller är gynnsamt för staten. Företagen måste även i denna situation dels vara insatta i statens problematik och ha kunskap om sina möjliga handelspartners, men framförallt måste de vara fast beslutsamma om att de inte kommer att handla med grupper som kommer att använda vinsten till brott mot mänskliga rättigheter eller liknande. Detta handlar inte om någon form av ”vita mannens börda” som att väst skulle utbilda ”de andra”, utan detta handlar om att företag bör ha som ständig praxis att aldrig bidra eller agera på sätt där mänskliga rättigheter kan komma till skada. Alla TNC:s som finns som gemensamt verka för att sprida en norm av ansvarstagande och nolltolerans gentemot människorättsbrott.

5.3 Gör CSR någon skillnad och skulle ett TNC:s CSR-policy påverka företagets agerande?

Som man kan utläsa i fallet Lundin Oils i Sudan gjorde deras Code of Conduct inte deras agerande i staten särskilt moraliskt trots högrävande lovord om deras hängivelse till mänskliga rättigheter. Men även om dessa Codes of Conducts och andra internationella CSR-principer brutits många gånger om i relationen oljeföretag och oljestater är detta ett ämne man inte får tappa hoppet kring anser jag. Med exempelvis ”The Economist” kritik mot CSR om att det bara är kosmetika företagen applicerar för att framställas bra och främst sker i PR-syfte anser jag ändå är bättre än att företagen inte gör något alls. Hellre att de

engagerar sig av så kallat fel anledning än inte alls. Och dessutom, om ett företag officiellt uttalar att de har ett engagemang för mänskliga rättigheter och samhällsutveckling får de ögonen på sig från media och NGO:s om att de faktiskt uppfyller sina åtaganden. Press från civila samhället och andra intressenter i ett företag har dels fått CSR att bli en sådan stark norm som det är idag och dels påverkat företag som begått MR-brott och liknande att ta ansvar och förändra sin policy och sin verksamhet. Dessutom desto fler företag som ansluter sig till CSR-tåget desto mer utbredd blir normen. Vi vet heller inte hur situationen hade sett ut i Sudan om Lundin Oil *inte* hade haft den uppförandekod de hade. Även om det inte är ett argument som på något sätt ursäktar de människorättsbrott de varit, mer eller mindre, involverade i är det ändå något att betänka.

CSR ska fylla det tomrum som finns mellan samhällets krav och lagstiftningen och *compliance principles* som jag tidigare nämnt, det vill säga att göra mer än vad lagen kräver, är ett måste för världens TNC:s eftersom att lagstiftningen inte är ikapp i nuläget.

Motivationen bör vara att alla människor i världens alla länder har samma rättigheter och att företagen inte ska bete sig på annat sätt i utvecklingsstater än i sina hemstater. Dessutom skulle alla, inklusive världens TNC:s, tjäna på en värld utan brott mot mänskliga rättigheter.

6. SLUTSATS

Syftet med denna uppsats var att besvara frågeställningen: *varför är CSR i oljestater av extra hög relevans, kanske till och med högre än i andra utvecklingsstater och om ett oljeföretags eventuella CSR-policy faktiskt gör någon skillnad?* För att kunna besvara den frågeställningen har jag diskuterat kring vilket samhällsansvar företag i nuläget har och om de kraven är kompatibla med de mänskliga rättigheterna och även om ansvarutkrävandet skulle kunna utvidgas än mer juridiskt. Jag har även diskuterat huruvida FN har misslyckats med sitt ansvar för den globala utvecklingen och om det är för trångsynt att endast se till FN:s agerande eller icke-agerande i frågor om brott mot de mänskliga rättigheterna samt staters utveckling.

Min slutsats och därmed svaret på huvudfrågeställningen är att TNC:s som agerar i oljestater, som världssamfundet idag är väl medvetna om är utsatta för extra stor risk för stora problem med utveckling och tillgodogörande av de mänskliga rättigheterna (i oljeförbannelsens spår), absolut har ett stort ansvar för bidragande till samhällsutvecklingen i staten. Jag skulle inte

säga att de har ett större ansvar än i andra utvecklingsländer men det kräver mer planering och engagemang för att det inte ska resultera i sådana MR-katastrofer som till exempel Sudan och Nigeria varit i oljans namn. Jag tror inte att företagen endast ska anamma en filantropisk anda och donera stora mängder pengar årligen och på så sätt köpa sig ur problemet, men jag tror inte heller att ett renodlat liberalkapitalistsikt synsätt kring att samhällsutveckling automatsikt uppstår vid handel utan för att ett transnationellt oljeföretaget ska kunna agera med gynnsam effekt både för företaget och samhällets utveckling och så att inga mänskliga rättigheter kränkts krävs det hårt arbete, planering och engagemang. Och om oljeföretagen inte kan försäkra sig om att inga mänskliga rättigheter kommer att kränkas på grunden av oljan, deras närvaro eller genom vinsten företaget genererar till en grupp *får* de inte starta verksamhet i ett sådant riskområde. Och det är det hemstatens skyldighet att förhindra i sådana fall anser jag.

TNC:s som är verksamma i oljestater kan inte skydda sig bakom ett neutralitetsförsvar då sekunden de handlar med en elit eller regering inte är neutrala längre utan faktiskt direkt och indirekt sponsrar en part och dess ageranden. Om den regering som TNC:t skrivit avtal om oljeexploatering med använder den ekonomiska vinsten till att kränka mänskliga rättigheter eller köpa vapen är TNC i allra högsta grad en bidragande orsak. TNC:s, däribland Lundin Oil, hävdar ofta att oljan leder till samhällsutveckling och att deras handel med staten är gynnsam för samhället. Detta har dels upprepade gånger bevisat sig felaktigt och jag anser att om ett företag ska använda sig av detta argument måste de kunna bevisa att vinstpengarna staten får i sådana fall, efter krav och öronmärkning, går till samhällsutveckling och om staten inte kan utlova det *får* ett TNC inte handla med den regeringen på grunden av risken för kränkningar av mänskliga rättigheter. Skulle detta vara lagstiftat vore det ett lättare problem att lösa då företagen förmodligen inte vill bli medbrottslingar.

Även om oljeföretagen inte kan välja precis vart de ska exploatera olja då världens oljetillgångar främst finns i utvecklingsstater som ofta drabbats av oljerelaterade problem som korruption, inbördeskonflikter, dålig tillväxt och så vidare, kan de välja *hur* de ska utföra sin verksamhet i staten. Precis som flera av de internationella CSR-initiativ jag nämnt i uppsatsen syftar till anser jag att TNC:s har ett moraliskt ansvar att sprida en anda som främjar mänskliga rättigheter, rättvisa, ärlighet och inte, som AI anklagade Lundin Oil för, sprida en atmosfär som accepterar att MR-brott begås.

Som jag nämnt i kapitel 4 om oljeförbannelsen har de transnationella oljeföretagen ett mycket stort inflytande på de oljestater de agerar i då oljan dels är/blir den viktigaste industrin i landet och dessa olje-TNC:s kommer med löftet om att oljan är en väg ur fattigdomen och därför har de absolut ett ansvar att inte samarbeta med eliter eller säkerhetsgrupper som systematiskt kränker mänskliga rättigheter. De har ett ansvar att inte vända blinda ögat till och därmed acceptera de brott som sker i deras närvaro och på grund av deras närvaro, då blir de själva medbrottslingar till dessa MR-brott mot oskyldiga civilbefolkningar. Oljeföretagen har ett ansvar dels som medmänniskor men också för att de i allra högsta grad har den ekonomiska möjligheten att ställa krav och inte samarbeta med exempelvis de säkerhetsgrupper som kostar minst men som inte kan styrka att de inte bryter emot mänskliga rättigheter.

Jag anser att det är lika mycket brott av ett TNC att anställa en säkerhetsgrupp som kränker mänskliga rättigheter som det är av staten de agerar i att inte förhindra det. Och TNC:s bör absolut kunna ses som juridiska personer och som i bredare utsträckning kan dömas i domstolar som andra. USA:s nytänkande användningsområde av ATCA-principen är ett steg i rätt riktning och jag tror att det är ett sätt att utveckla CSR-normen. Världens stater och dess nationella domstolsväsen måste bli mer engagerade i TNC:s verksamheter världen över och jag tror att en breddning av det juridiska ansvarsutkrävandet är en del i det. Ett förslag är att lagstifta både på nationell och internationell nivå, riktlinjer som riktar sig till TNC:s, exempelvis FN-resolutionen *Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights* som jag anser är en tydlig och heltäckande samling riktlinjer eller *The OECD Risk Awareness Tool for Multinational Enterprises in Weak Governance Zones*. Initiativen finns ju helt klart, det krävs bara att utveckla dem ytterligare en nivå. Den universella tanken om mänskliga rättigheter riktar sig till hela världen och alla som verkar i den anser jag, därför är det en självklarhet att även företag ska vara juridiskt bundna av de konventioner som finns inom området.

7. LITTERATUR- OCH KÄLLFÖRTECKNING

7.1 Litteratur

Addo, Michael K (1999) *Human Rights and Transnational Corporations – an Introduction*. I

Addo, Michael K (red.) *Human Rights Standards and the Responsibility of Transnational Corporations*. Haag: Kluwer Law International, s. 3-37

Borglund, Tommy, De Geer, Hans & Halvarsson, Mats (2009) *Värdeskapande CSR- Hur företag tar socialt ansvar*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Dixon, Martin (2007) *Textbook on International Law*. Oxford: Oxford University Press.

Frynas, George J (2003) *The Oil Industry in Nigeria: Conflict between Oil Companies and Local People*. I Frynas, G., J & Pegg, (red.). *Transnational Corporations and Human Rights*. s. 99-114.

Hopkins, Michael (2007) *Corporate Social Responsibility & International Development – Is Business The Solution*. London: Earthscan.

Jägers, Nicola (1999) *The Legal Status of The Multinational Corporation Under International Law*. I Addo, Michael K (red.) *Human Rights Standards and the Responsibility of Transnational Corporations*. Haag: Kluwer Law International, s. 259-270.

Karl, Terry Lynn (2004) *Oil-Led Development: Social, Political, and Economic Consequences*. I Cleveland, Cutler J (red.). Amsterdam: Elsevier. *Encyclopedia of Energy*, vol 4, s. 661-672.

Lekunze, Ransom (2007) *Corporate Social Responsibility and Development: The Case of the Chad-Cameroon Oil Pipeline Project*. Diss. Lunds Universitet, Sverige. Lund: Media-Tryck, Sociologen.

Lundell, Annika (2010) *Affärer i blod och olja*. Stockholm: Ordfront.

Pegg, Scott (2003) *An Emerging Market for the New Millennium: Transnational Corporations and Human Rights*. I Frynas, G., J & Pegg, (red.). *Transnational Corporations and Human Rights*. s. 1-32.

Winston, Morton (2003) Corporate Responsibility for Preventing Human Rights Abuses in Conflict Areas. I Frynas, G., J & Pegg, (red.). *Transnational Corporations and Human Rights*. s. 79-98.

7.2 Artiklar och rapporter.

Batruch, Christine (2008) Oil and Conflict: Lundin Petroleum's Experience in Sudan. I *Strategies, Markets and Governance - Exploring Commercial and Regulatory Agendas*. s.1-12. Cambridge: Cambridge University Press.

The Economist (2008), Just Good Business. I *A Special Report on Corporate Social Responsibility*. Vol. 8563, s. 3-6.

Amnesty International (2000) *Sudan: The Human Price of Oil*. AFR 54/001/2000.

Christian Aid (2001). *The Scorched Earth: Oil and War in Sudan*.

Human Right Watch (2003). *Sudan, Oil and Human Rights*.

7.3 Elektroniskt material.

EG-domstolen för arbetsrätt: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=157&langId=en>
Senast besökt 100520

Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps sida om säkerhetspolitik:
http://www.sakerhetspolitik.se/templates/Level2Page_563.aspx Senast besökt: 100510.

Norms on the responsibilities of transnational corporations and other business enterprises with regard to human rights:
<http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/%28Symbol%29/E.CN.4.Sub.2.2003.12.Rev.2.En> Senast besökt 100519

Svenska arbetsrättsdomstolen:
<http://www.arbetsdomstolen.se/pages/page.asp?lngID=9&lngLangID=1#> Senast besökt 100520

OECD Risk Awareness Tool for Multinational Enterprises in Weak Governance Zones:
<http://www.oecd.org/dataoecd/26/21/36885821.pdf> Senast besökt 100520

OECD Guidelines for Multinational Enterprises:
<http://www.oecd.org/dataoecd/32/16/40294488.pdf> Senast besökt 100520

UNDP Development Report 2009, HDI ranking: <http://hdr.undp.org/en/statistics/> Senast besökt 100526.

UN Global Compact: <http://www.unglobalcompact.org/> Senast besökt: 100519

UN News Center:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=7991&Cr=commission&Cr1=rights> Senast besökt 100526

Uppsala Conflict Data Program:

http://www.pcr.uu.se/gpdatabase/gpcountry.php?id=145®ionSelect=1-Northern_Africa

Senast besökt: 100526.